

BOSHLANG'ICH SINIF YOSHIDAGI O'QUVCHILARNING PSIXOLOGIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI VA IJTIMOIIY MOSLASHUV OMILLARI

Jizzax davlat pedagogika universiteti 1-kurs tayanch doktoranti

Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi

muazzamturdimurodova6@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf yoshidagi o'quvchilarning psixologik rivojlanish xususiyatlari hamda ularning ijtimoiy moslashuv jarayoniga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilinadi. Unda bolalarning bilish jarayonlari — diqqat, xotira, tafakkur va tasavvurining rivojlanish bosqichlari, shuningdek, emotsional va ijtimoiy shakllanish jihatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, psixologik rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, bilish jarayonlari, diqqat, xotira, tafakkur.

Psixolog olimlar Jean Piaget va Lev Vygotsky nazariyalari asosida boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarning aqliy va ijtimoiy taraqqiyotiga ilmiy yondashuv berilgan. Shuningdek, maqolada oila muhiti, o'qituvchi shaxsi, tengdoshlar bilan munosabat hamda individual xususiyatlarning maktabga moslashuv jarayonidagi o'rni ochib berilgan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim jarayonida qulay psixologik muhit yaratish va bolalarning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvini ta'minlash muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Boshlang'ich sinf yoshi (taxminan 6–10 yosh) bola hayotida muhim bosqich bo'lib, aynan shu davrda uning aqliy, hissiy va ijtimoiy rivojlanishida sezilarli o'zgarishlar yuz beradi. Maktabga qadam qo'yish bilan bola uchun yangi ijtimoiy muhit, yangi talablar va majburiyatlar paydo bo'ladi. Shu sababli bu davr nafaqat bilim olish, balki shaxs sifatida shakllanish jarayonining ham muhim bosqichi hisoblanadi. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda bilish jarayonlari faol rivojlanadi. Ularning diqqat, xotira, tafakkur va tasavvur qobiliyatlari asta-sekin murakkablashib boradi. Bu jarayonni ilmiy asosda o'rgangan psixologlardan biri — Jean Piaget bo'lib, u bolalarning aqliy rivojlanishini bosqichlarga ajratgan. Piaget nazariyasiga ko'ra, 7–11 yosh oralig'idagi bolalar “konkret operatsiyalar bosqichi”da bo'lib, ular mantiqiy fikrlashni boshlaydilar, ammo fikrlash hali ham aniq predmet va hodisalarga bog'liq bo'ladi. Shuningdek, Lev Vygotsky ta'lim va ijtimoiy muhitning bola rivojlanishidagi o'rnini alohida ta'kidlagan. Uning fikricha, bola kattalar va tengdoshlar bilan hamkorlikda o'rganish jarayonida o'z imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu davrda o'qituvchi va ota-onaning qo'llab-quvvatlashi alohida

ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida emotsional soha ham jadal rivojlanadi. Ular muvaffaqiyatdan quvonish, muvaffaqiyatsizlikdan esa xafa bo'lish kabi his-tuyg'ularni chuqurroq his eta boshlaydilar. O'qituvchining bahosi va sinfdoshlarining munosabati bola o'z-o'zini baholashiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ijobiy rag'batlantirish usullari muhimdir.

Ijtimoiy moslashuv omillari. Maktabga moslashuv — bu bolaning yangi ijtimoiy muhitga, tartib-qoidalariga va jamoaga ko'nikish jarayonidir. Bu jarayon bir nechta omillarga bog'liq:

1.Oila muhiti. Oiladagi mehr, qo'llab-quvvatlash va barqaror muhit bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Ota-onaning maktab bilan hamkorligi moslashuv jarayonini yengillashtiradi.

2. O'qituvchi shaxsi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bola uchun nafaqat bilim manbai, balki tarbiyachi va psixolog hamdir. Mehribon, adolatli va tushunuvchan o'qituvchi sinfda sog'lom psixologik muhit yaratadi.

3. Tengdoshlar bilan munosabat. Bu yoshda do'stlik va jamoaga mansublik hissi kuchayadi. Bola o'zini sinf jamoasining bir qismi sifatida his qilishi ijtimoiy moslashuvni tezlashtiradi.

4. Shaxsiy xususiyatlar. Har bir bolaning temperamenti, xarakteri va individual qobiliyatlari turlicha bo'ladi. Masalan, tortinchoq bolalar ko'proq qo'llab-quvvatlashga muhtoj bo'lishi mumkin, faol bolalar esa ijtimoiy rollarni tezroq o'zlashtiradi.

Ta'lim jarayonining ahamiyati. Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quv faoliyati yetakchi faoliyat turiga aylanadi. Bola asta-sekin o'yin faoliyatidan o'qish faoliyatiga o'tadi. Bu jarayon og'riqsiz kechishi uchun darslarda interaktiv metodlar, o'yin elementlari va rag'batlantirish usullaridan foydalanish muhimdir. Shunda bola maktabni majburiyat emas, balki qiziqarli jarayon sifatida qabul qiladi.

Xulosa qilib aytganda boshlang'ich sinf yoshidagi o'quvchilarning psixologik rivojlanishi murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Bu davrda bola nafaqat bilim oladi, balki shaxs sifatida shakllanadi, ijtimoiy munosabatlarni o'rganadi va o'z "Men"ini anglay boshlaydi. Oila, maktab va jamiyatning hamkorligi orqali sog'lom, ijtimoiy faol va mustaqil fikrlovchi shaxsni tarbiyalash mumkin. Shu bois boshlang'ich ta'lim bosqichi inson hayotidagi eng muhim poydevor davrlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Khalikov, A. K. (2023). SCIENTIFIC-THEORETICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL ADAPTATION OF YOUNG GRADUATES WITH VISUAL IMPAIRMENTS IN LIFE. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 253-264.

2. Qahramonovich, X. A. (2023). KO'RISHIDA NUQSONI BO'LGAN BITIRUVCHI YOSHLARNI MUSTAQIL HAYOTDA IJTIMOY MOSLASHUVINI AMALGA OSHIRISHDA PEDAGOGIK HAMKORLIK. *Science and innovation*, 2(Special Issue 12), 561-563.
3. Qahramonovich, X. A. (2026). VOCATIONAL GUIDANCE OF YOUNG PEOPLE IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE EDUCATION. *Shokh Articles Library*, 1(1), 563-566.
4. Khalikov, A. (2024). PROFESSIONAL FAULTS IN THE ACTIVITY OF A TEACHER. *Science and innovation*, 3(B9), 61-63.
5. Khalikov, A. (2023). PRINCIPLES AND METHODS OF INCREASING TEACHING EXCELLENCE IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE. *Science and innovation*, 2(B11), 164-167.
6. Khalikov, A. (2023). COMMUNICATIVE METHODS OF COMMUNICATION WITH STUDENTS. *Science and innovation*, 2(B11), 491-494.
7. Khalikov, A. (2023). THE SET OF ABILITIES THAT CHARACTERIZE THE "PEDAGOGICAL SKILL" OF A TEACHER. *Science and innovation*, 2(B11), 160-163.
8. Jean Piaget. *The Psychology of the Child*. New York: Basic Books, 1969.
9. Lev Vygotsky. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
10. Jean Piaget. *The Child's Conception of the World*. London: Routledge, 1929